Повномасштабне вторгнення лише загострило це протистояння, що його Бєдарєва означує як синкретичну поляризацію. У межах цього процесу можна спостерігати Путінові спроби викреслити Київ як місце символічного хрещення Русі й історичне ядро «російськості».

У 2021 році, за декілька місяців до початку повномасштабного вторгнення, в окупованому Криму на території заповідника «Херсонес Таврійський» розпочалося будівництво нового історичного парку, присвяченого темі Хрещення князя Володимира. Відтак на території заповідника — об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО — було знищено безцінні археологічні пам'ятки.

Як наголошує Бєдарєва, «колоніялістський світогляд Путіна та його релігійна позиція утворюють єдине політичне ціле, а російське бачення релігії не відокремлено від держави. Натомість його використовують як зброю з метою російського експансивного націоналізму та пов'язаної з ним неоколоніяльної війни».

Вигнання Московського патріярхату з політичної та культурної сфер України сприяло переосмисленню українського символічного поля і новому прочитанню візантійської традиції в українській культурі. Прикладом такого переосмислення стала трансформація символізму монумента Батьківщини-Матері, який із радянського символу перемоги поступово перетворився на одне з уособлень Оранти. Фактично синкретична поляризація відбувається нині вздовж лінії символічного протистояння «Київ — Другий Єрусалим» і «Москва — Третій Рим», що втілює два різних політичних вектори інтерпретації візантійської спадщини та бачення майбутнього.

Три кити російської амбіколоніяльности

—

Прагнення апропріювати традиції іншої держави, на думку Бєдарєвої, набуває форми ляканівського задоволення, *jouissance*, у межах якого жадання оволодіти об'єктом бажання трансформується в руйнівний і смертельний імпульс, аж до знищення самого об'єкта бажання.

Як зазначає науковиця, багатовікове незадоволення Росії власним місцем у глобальних ієрархіях влади запускає механізм мімікрії, що спирається на наративи антиколоніяльного опору доби «холодної війни», пов'язані з деколонізацією Третього світу. У межах цієї мімікрії Росія у мілітаристській пропаґанді подає себе як жертву західного колоніялізму. Амбіколоніяльність у такому випадку заслоняє колонізаторові можливість побачити відмінності між собою і державою-субалтерном, що призводить до проєкції стану пригноблених на себе, тобто до позиціонування Росії як жертви. Фактично афективний стан, зумовлений російською поліморфною колоніяльністю і підсилений самонавіюванням пропаґанди, призвів до втрати зв'язку з реальністю, яку демонструє російське керівництво.

Translation Studies in Ukraine as an Integral Part of the European Context

—

Martin Djovčoš, Ivana Hostová, Mária Kusá, Emília Perez (eds.)
Bratislava: VEDA, Publishing House of the Slovak Academy of Sciences, 2023

Збірку «Перекладознавство в Україні як інтеґральна частина европейського контексту» було укладено у відповідь на повномасштабне вторгнення Росії в Україну. Вона постала за результатами конференції, що відбулась у Братиславі 12–13 травня 2022 року й мала на меті підтримати українських колеґ та зробити українське перекладознавство помітнішим в европейському дискурсі.

Книжка має п'ять тематичних частин. У першій частині «Міркування та рефлексії» Ендрю Честермен запитує, що можна вважати за правдивий переклад, і пропонує стратеґії для перекладачів, які стикаються з пропаґандою та дезінформацією. Ентоні Пім розповідає майже детективну історію, що розпочинається із загадки: чому 1958 року водночас у Монреалі (Жан-Поль Віне та Жан Дарбельне) і в Пекіні (Ло Дяньян) з'являються типології перекладацьких рішень? Автор простежує зв'язок цих подій із дискусіями 1927–1929 років між Андреєм Фьодоровим і українськими перекладознавцями Володимиром Державиним та Олександром Фінкелем. І пов'язує зникнення цих українських зв'язків зі сторінок світової історії перекладознавства зі сталінським терором початку 1930-х років – періодом, відомим в Україні як «Розстріляне відродження». Державин і Фінкель цитують швайцарського лінґвіста Шарля Балі, який, за припущенням Ентоні Піма, міг стати посередником між українськими перекладознавцями та франко-канадійськими теоретиками Віне й Дарбельне і (через мережі довкола Фьодорова) пекінським науковцем Ло Дяньяном. Частина завершується розвідкою Катарини Беднарової, котра розглядає переклад як історичний акт: тексти змінюють значення у кризові часи, влада маніпулює мовою, а переклад може надавати притулок і чинити опір.

У другій частині «Про історичну справедливість у перекладознавстві», яка здається концептуальним осердям збірки, Олександр Кальниченко реконструює викреслену українську дискусію 1927–1931 років про методи перекладу і стверджує, що відновлення знання про неї змінює ґенеалогію галузі. Лада Коломієць розповідає про перші українські університетські курси з перекладознавства, створені в Українському інституті лінґвістичної освіти у вересні 1932 року, показуючи, як розвивалося навчання перекладу в умовах цензури й прагнення до державотворення. Анна Ланґе звертається до культурної медіяції і описує, як було представлено українську культуру та як її підтримували в Естонії завдяки праці посередників та «аташе».

У частині «Про методологічні аспекти перекладу» Леонід Черноватий пояснює, як розробляли спеціялізований вишкіл перекладачів в Україні і яка методологічна логіка лежить в його основі. В'ячеслав і Анна Карабани виступають за чіткіші дисциплінарні методологічні принципи й демонструють, як методи формують уявлення про доказовість і арґументованість. Тарас Шмігер застосовує міждисциплінарний підхід, показуючи, як порівняльна історія та релігієзнавство можуть пролити світло на переклад на літурґійному роздоріжжі, де спільно розгортаються тексти й ідентичності.

Частина «Про лінґвістичні аспекти перекладу» є найпрактичнішою для читачів, котрі полюбляють ретельний аналіз. Віталій Радчук представляє інтерсеміотичний переклад як перетин різних знакових систем і обґрунтовує його важливість у сучасних дослідженнях. Олена Дубенко зосереджується на стилі в літературному перекладі й показує, як стилістичні рішення змінюють значення перекладу. Алла Мартинюк та Ельвіра Ахмедова, використовуючи коґнітивний підхід, аналізують, як перекладачі використовують порівняння в художній літературі.

В останньому розділі «Про травму та маніпуляцію» автори повертаються до влади, шкоди через пропаґанду та свідчення про травму. Марія Іваницька досліджує, як українську літературу перекладали і подавали в Німецькій Демократичній Республіці, показуючи, як відбувається маніпулювання через відбір текстів і їх контрольоване сприйняття. Наталія Камовнікова коментує, чому літературу про війну і травму важко перекладати, й окреслює типові виклики, з якими стикаються перекладачі. Марія Куса досліджує, як влада формувала сприйняття і поширення перекладеної літератури в Словаччині (1945–1970), і показує, як політика може деформувати доступ до знань та їх осмислення.

Збірка позиціює українське перекладознавство як традицію з власною історією, методами та дослідницькою програмою – невилучну частину европейського контексту. Редактори Мартін Джовчош, Івана Гостова, Марія Куса та Емілія Перес наголошують, що визнання українських перекладознавчих досліджень сприяє міжнародному діялоґові, а переклад є ключовою практикою для збереження взаєморозуміння в час війни.

Павло Шопін

КРИТИКА

Число 11–12 (337–338), 2025

Міжнародний огляд книжок та ідей

Віталій Чернецький, Яна Примаченко
Славістика під час війни

Іван Гомза, Володимир Шелухін
Політика незгоди

Олександр Боронь
Перевинайдений Ренесанс

Віталій Жежера
Філолог на свободі

Микола Рябчук
Наш Орієнт

9 786177 230617

www.krytyka.com